

CZĘŚĆ I GERONTOLOGIA

21

1. Charakterystyka procesu starzenia się

23

1.1. Aspekt biologiczny – *Janusz Witowski* 23

1.1.1. Starzenie się a choroba

23

1.1.2. Starzenie się a czas życia

24

1.1.3. Starzenie się w aspekcie genetycznym i ewolucyjnym 25

1.1.4. Teorie objaśniające mechanizm starzenia się

26

1.1.5. Progeria

28

1.1.6. Starzenie się komórek

28

1.1.7. Starzenie się a nowotwory

29

1.1.8. Restrykcja kaloryczna

30

1.2. Aspekt psychologiczny – *Anna Izabela Brzezińska* 32

1.2.1. Podział okresu późnej dorosłości na etapy

32

1.2.2. Czynniki wpływające na poczucie jakości życia w okresie późnej dorosłości

32

1.2.3. Zmiany w sferze poznawczej

34

1.2.4. Zmiany w sferze emocjonalnej

34

1.2.5. Zmiany w sferze społecznej

35

1.2.6. Religijność i sfera duchowa

35

1.2.7. Kryzys tożsamości w późnym okresie dorosłości 36

1.2.8. Nieuniknione doświadczenia utraty

36

1.2.9. Społeczne źródła zagrożeń rozwoju w okresie późnej dorosłości 38

1.2.10. Rola rodziny w podtrzymaniu wysokiej jakości życia osób starszych 39

1.3. Aspekt socjoekonomiczny – *Piotr Błędowski* 41

1.3.1. Populacja osób starszych w Polsce – cechy charakterystyczne 41

1.3.2. Osoby starsze w rodzinie i społeczeństwie

44

1.3.3. Ekonomiczne konsekwencje demograficznego starzenia się ludności 46

47	1.3.4. Pozycja ludzi starszych na rynku pracy
	1.4. Starzenie się ludności jako proces demograficzny – <i>Piotr Szukalski</i> 49
	2. Zmiany narządowe towarzyszące procesowi starzenia się – <i>Barbara Bień</i> 58
58	2.1. Następstwa starzenia się na poziomie narządowym
59	2.1.1. Układ krążenia
60	2.1.2. Układ nerwowy
60	2.1.3. Narządy zmysłów
61	2.1.4. Układ kostno-stawowy
63	2.1.5. Układ pokarmowy
63	2.1.6. Układ moczowy
64	2.1.7. Układ hormonalny
64	2.1.8. Układ immunologiczny
65	2.1.9. Układ oddechowy
65	2.2. Następstwa starzenia się na poziomie organizmu
	3. Problemy psychospołeczne osób w starszym wieku – <i>Hanna Kachaniuk</i> 68
68	3.1. Osamotnienie i samotność
69	3.2. Przeżywanie żałoby
	3.3. Agresja i przemoc jako następstwo poczucia zagrożenia i bezradności 70
71	3.4. Strategie adaptacji do starości
72	3.5. Wydłużenie aktywności zawodowej
73	3.6. Alkoholizm
	4. Promocja zdrowia wobec osób w wieku podeszłym – <i>Maria Biskupska</i> 75
	4.1. Mity i prawdziwe determinanty dotyczące procesu starzenia się 75
76	4.2. Aktywne starzenie się

4.2.1. Działania na rzecz aktywnego starzenia się
77

5. Zastosowanie modeli pielęgnowania w opiece nad pacjentem w wieku podeszłym – *Dorota Talarska* 83

5.1. Model aktywności życiowych
84

5.2. Analiza stanu pacjenta z wykorzystaniem modelu aktywności życiowych 87

CZĘŚĆ II SPECYFIKA CHOROBOWOŚCI U STARSZYCH PACJENTÓW
91

6. Typowe cechy medycyny geriatrycznej – *Katarzyna Wieczorowska-Tobis* 93

6.1. Hipotonia ortostatyczna
95

6.2. Frailty – zespół kruchości/zespół słabości
97

7. Analiza sprawności funkcjonalnej pacjenta geriatrycznego. Rola pielęgniarstwa w zespole geriatrycznym – *Ewa Borowiak, Tomasz Kostka* 99

8. Odrębności przebiegu wybranych stanów patologicznych w starości 117

8.1. Układ nerwowy
117

8.1.1. Choroba Parkinsona – *Tadeusz Andrzej Mendel*
117

8.1.2. Udar mózgu – *Tadeusz Andrzej Mendel* 122

8.1.3. Specyfika postępowania pielęgniarstwa w wybranych stanach patologicznych układu nerwowego – *Halina Trzeciak* 127

8.2. Układ krążenia
143

8.2.1. Niewydolność serca – *Jolanta Życzkowska*
143

8.2.2. Choroba niedokrwienności serca w wieku podeszłym – *Anna Skalska* 148

8.2.3. Nadciśnienie tętnicze w wieku podeszłym – *Barbara Gryglewska* 156

8.2.4. Miażdżyca – *Barbara Gryglewska* 162

8.2.5. Zaburzenia rytmu serca u chorych w starszym wieku – *Dariusz Kozłowski*
167

8.2.6. Specyfika postępowania pielęgniarstwa w wybranych zaburzeniach układu krążenia – *Lucyna Płaszewska-Żywko* 174

8.3. Układ oddechowy - <i>Ewa Pisarczyk-Bogacka, Krystyna Misiak, Zbigniew Machaj, Izabela Wróblewska</i>	185
8.3.1. Zapalenia płuc	185
8.3.2. Choroby obturacyjne	186
8.3.3. Specyfika postępowania pielęgniarzkiego w wybranych stanach patologicznych układu oddechowego	190
8.4. Układ pokarmowy - <i>Jan Szewieczek, Ewa Nowakowska-Duława</i>	200
8.4.1. Choroba wrzodowa	200
8.4.2. Zaparcie	203
8.4.3. Biegunka	208
8.4.4. Specyfika postępowania pielęgniarzkiego w wybranych chorobach układu pokarmowego - <i>Elżbieta Kopczyńska</i>	214
8.5. Układ endokrynologiczny	226
8.5.1. Cukrzyca - <i>Jarosław Derejczyk, Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>	226
8.5.2. Choroby tarczycy - <i>Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>	233
8.5.3. Specyfika postępowania pielęgniarzkiego w wybranych stanach patologicznych układu endokrynologicznego - <i>Joanna Stanisławska, Elżbieta Drozd-Gajdus</i>	236
8.6. Układ moczowy	249
8.6.1. Zakażenia układu moczowego - <i>Michał Ciszek, Leszek Pączek</i>	249
8.6.2. Odwodnienie - <i>Michał Ciszek, Leszek Pączek</i>	252
8.6.3. Specyfika postępowania pielęgniarzkiego w wybranych chorobach układu moczowego - <i>Łukasz Czyżewski, Anna Kraszczyńska</i>	254
8.7. Układ ruchu	264
8.7.1. Osteoporoza - <i>Krzysztof Galus</i>	264
8.7.2. Choroba zwyrodnieniowa stawów - <i>Włodzimierz Samborski</i>	271
8.7.3. Reumatoidalne zapalenie stawów - <i>Włodzimierz Samborski</i>	276
8.7.4. Specyfika postępowania pielęgniarzkiego w wybranych patologjach układu ruchu - <i>Grażyna Bączek</i>	281

8.7.5. Opieka nad pacjentem po endoprotezoplastyce stawów - *Aleksandra Zielińska*
289

9. Wybrane wielkie zespoły geriatryczne

297

9.1. Nietrzymanie moczu i stolca - *Arkadiusz Styszyński, Urszula Kwapisz* 297

9.1.1. Nietrzymanie moczu
297

9.1.2. Nietrzymanie stolca
304

9.2. Upadki i zaburzenia lokomocji - *Kornelia Kędziora-Kornatowska, Monika Biercewicz*
307

9.2.1. Przyczyny upadków
308

9.2.2. Konsekwencje upadków
310

9.2.3. Profilaktyka upadków
311

9.3. Otępienie - *Alicja Klich-Rączka* 315

9.3.1. Choroba Alzheimera
315

9.3.2. Rozpoznawanie otępień
318

9.3.3. Leczenie otępień
319

9.3.4. Pielęgowanie chorych z otępieniem
321

9.4. Depresja - *Tadeusz Parnowski*
326

9.5. Psychoedukacja, psychoterapia i opieka pielęgniarska jako działania optymalizujące funkcjonowanie społeczne osób starszych z zaburzeniami psychicznymi - *Krystyna Górna, Katarzyna Gołębiowska* 333

9.5.1. Psychoedukacja
333

9.5.2. Psychoterapia
334

9.5.3. Opieka pielęgniarska
335

10. Czynniki wpływające na przebieg działań opiekuńczo-pielęgniacyjnych wobec osób w wieku podeszłym

345

10.1. Specyfika czynności pielęgniacyjno-higienicznych wobec osób starszych - *Maria Stachowska, Magdalena Strugała*
345

10.2. Specyficzne problemy wynikające ze sprawowania opieki w warunkach domowych - *Halina Doroszkiewicz* 351

10.2.1. Uwarunkowania zapotrzebowania na opiekę nad osobami starszymi	351
10.2.2. Zmiany w rodzinie a możliwości zapewnienia opieki osobom starszym w warunkach domowych	352
10.2.3. Problemy opieki w warunkach domowych na przykładzie osoby starszej z otępieniem	355
10.3. Komunikacja ze starszym pacjentem z uwzględnieniem zaburzeń wzroku i słuchu oraz zaburzeń funkcji poznawczych - <i>Magdalena Strugała</i>	359
10.3.1. Komunikowanie się z osobą starszą o upośledzonym wzroku	359
10.3.2. Komunikowanie się z osobą starszą z zaburzeniami słuchu	361
10.3.3. Komunikowanie się z osobą starszą z zaburzeniami poznawczymi	363
10.3.4. Komunikowanie się z pacjentem z afazją	364
10.4. Pielęgnowanie skóry u osób w podeszłym wieku - <i>Irena Blenke-Krysiak</i>	366
10.4.1. Ochrona przed czynnikami niekorzystnymi dla skóry	370
10.4.2. Wspomaganie osłabionych funkcji skóry	372
10.4.3. Higiena ciała	374
10.4.4. Przywracanie nawilżenia skóry	377
10.5. Odleżyny - <i>Irena Blenke-Krysiak</i>	383
10.5.1. Wprowadzenie	383
10.5.2. Zapobieganie odleżynom	388
10.5.3. Wystąpienie odleżyny - postępowanie	395
10.5.4. Powikłania ran odleżynowych	401
10.6. Owrzodzenia podudzi - <i>Zyta Beata Wojszel</i>	402
10.6.1. Etiologia owrzodzeń podudzi	402
10.6.2. Leczenie owrzodzeń podudzi	403
10.6.3. Profilaktyka owrzodzeń podudzi	407
10.7. Delirium - <i>Andrzej Józwiak</i>	408
10.8. Pacjent dializowany - <i>Beata Hornik, Jan Duława</i>	411
10.8.1. Hemodializa	412
10.8.2. Dializa otrzewnowa	414
10.9. Pacjent ze stomią - <i>Elżbieta Kopczyńska, Lech Cierpka</i>	418
10.10. Eliminacja i profilaktyka bólu w starości - <i>Hanna Kachaniuk</i>	422
10.10.1. Diagnostyka bólu	423

10.10.2. Profilaktyka i leczenie bólu

427

11. Wybrane aspekty żywienia osób starszych

433

11.1. Zasady odżywiania w starszym wieku - *Marian Grzymisławski* 433

11.2. Niedożywienie - *Zyta Beata Wojszel* 440

11.3. Otyłość - *Marian Grzymisławski, Katarzyna Wieczorowska-Tobis* 445

12. Opieka nad pacjentem starszym w okresie okołoperacyjnym - *Beata Skokowska* 451

12.1. Wiek jako czynnik ryzyka leczenia operacyjnego 451

12.2. Przedoperacyjna ocena i postępowanie okołoperacyjne 452

12.3. Nadzór i monitorowanie w okresie pooperacyjnym 454

13. Zasady usprawniania starszych pacjentów - *Tomasz Kostka* 457

13.1. Kinezyterapia 458

13.2. Inne metody usprawniania 459

13.3. Rehabilitacja w chorobach układu krążenia 460

13.4. Rehabilitacja w chorobach układu ruchu 461

13.5. Zapobieganie hipokinezji 461

13.6. Inne specyficzne problemy usprawniania osób starszych 462

14. Jakość życia osób starszych - *Krystyna Górna, Krystyna Jaracz* 465

14.1. Specyfika jakości życia osób starszych 466

15. Zasady medycyny paliatywnej w odniesieniu do pacjentów starszych 469

15.1. Wprowadzenie - *Katarzyna Wieczorowska-Tobis* 469

15.2. Zasady postępowania ze starszym pacjentem w terminalnej fazie choroby - *Maria Stachowska* 472

16. Podstawowe zasady farmakoterapii geriatrycznej - *Agnieszka Neumann-Podczaska, Katarzyna Wieczorowska-Tobis* 475

16.1. Rola personelu pielęgniarskiego w ograniczaniu błędów popełnianych przez pacjentów w czasie pobierania leków 477

16.2. Niepodatność pacjenta na zalecenia dotyczące leczenia 479

17. Opieka stomatologiczna nad starszym pacjentem

481

17.1. Wprowadzenie – *Ryszard Koczorowski* 481

17.2. Rola pielęgniarki w sprawowaniu opieki – *Magdalena Strugała* 487

18. Interpretacja istotnych dla pielęgnacji objawów i wyników badań u chorych w starszym wieku – *Jarosław Derejczyk* 491

CZĘŚĆ III ORGANIZACJA OPIEKI NAD STARSZYM PACJENTEM

501

19. Formy opieki nad starszym pacjentem stosowane w Polsce

503

19.1. Podstawowa opieka zdrowotna – *Maria Stachowska, Marlena Szewczyzak* 503

19.1.1. Pielęgniarska opieka długoterminowa 505

19.2. Wybrane formy opieki instytucjonalnej nad starszym pacjentem – *Hanna Kachaniuk* 508

20. Wybrane europejskie modele opieki geriatrycznej – *Dorota Talarska* 515

21. Telemedyczna opieka geriatryczna – *Aleksandra Suwalska* 523

21.1. Wstęp 523

21.2. Definicje pojęć 523

21.3. Przykłady zastosowania technologii w opiece zdrowotnej 524

Test sprawdzający zdobytą wiedzę

528

Literatura uzupełniająca

538

Skorowidz

541